

Студент 4 курсу
 фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

Анотація. Розглянуто методи мінімізації кредитного ризику в банках, описано зовнішні методи мінімізації ризику, такі, як: страхування, хеджування, застава, порука, гарантія. Досліджено внутрішні методи, які впливають на кредитний ризик.

Аннотация. Рассмотрены методы минимизации кредитного риска в банках, описаны внешние методы минимизации кредитного риска, такие, как: страхование, хеджирование, залог, поручение, гарантия. Исследованы внутренние методы, которые влияют на кредитный риск.

Annotation. The methods of minimizing credit risk in banks are examined. External methods of risk minimization such as insurance, hedging, collateral, instruction and warranty are described. Internal methods that have an impact on credit risk are studied.

Ключові слова: кредитний ризик, методи мінімізації ризику, страхування, хеджування, застава, порука, гарантія.

Криза в Україні була досить тяжкою та довгою, а її наслідки наявні й зараз. Хоча ситуація більш-менш стабілізувалась у країні, але банківському сектору не слід втрачати пильність та контролювати свої ризики, а тим більше кредитний ризик, який може значно вплинути на дохід банку.

Теоретичні та практичні аспекти даної проблеми досліджуються багатьма науковцями, такими, як: Бобіль В. В., Вітлінський В. В., Кудіна В. Г., Слобода Л. Я. та ін. Але незважаючи на це, питання про виявлення найефективнішого методу мінімізації кредитного ризику залишається актуальним.

Метою роботи є дослідження методів мінімізації кредитних ризиків та виявлення найефективнішого серед них.

Як вже зазначалось, кредитний ризик є найвпливовішим на дохід банку, на думку науковців. Тому слід розглянути їх методи мінімізації. На підставі раніше проведеного аналізу класифікацій авторів щодо методів мінімізації кредитних ризиків, автор статті відокремлює найбільш поширені, ці методи можна розділити на зовнішні та внутрішні (рисунок).

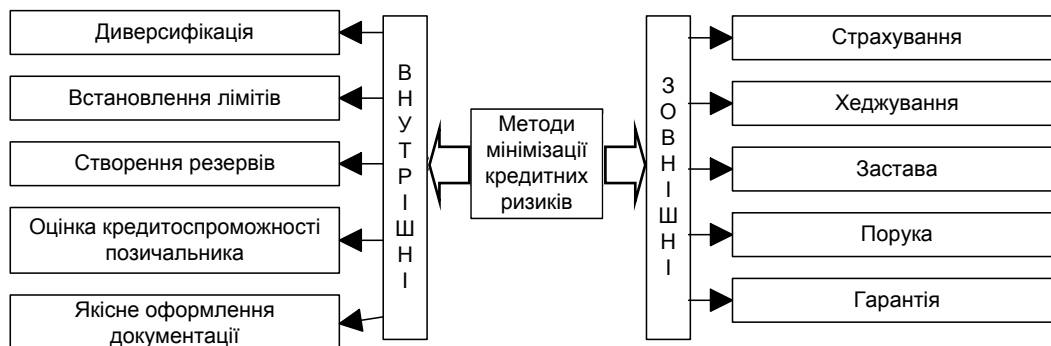

Рис. Методи мінімізації кредитних ризиків

Необхідно більш детально розглянути зовнішні методи зниження кредитного ризику щодо позичальника, які свідчать про те, що банк прагне перерозподілити ризик шляхом перекидання частини ризику на інші суб'єкти та/чи об'єкти правовідносин. До зовнішніх способів автор зараховує 5 методів мінімізації: страхування, хеджування, заставу, поруку та гарантію.

Отже, страхування кредитних ризиків – це страхування ризику неплатежу і ризику настання відповідальності позичальника за неповернення кредиту, а також страхування відповідальності юридичної особи за непогашення кредиту. Говорячи про страхування, як про один із методів передачі ризику, необхідно відзначити, що не всі ризики підлягають страхуванню та чим більший обсяг ризику перекидається на страхову компанію, тим вищі витрати на оплату відповідного страхового полісу. Але при настанні страхового випадку кредитор отримує страхове відшкодування, яке повністю або частково покриває збитки кредитора [1].

У випадку страхування кредитних ризиків страхувальником може виступати як кредитор, так і позичальник, який укладає договір страхування на користь кредитора. У першому випадку страхування забезпечує захист майнових інтересів кредитора, у другому – страхування є забезпеченням зобов'язань позичальника перед кредитором [2].

Слід зазначити, що українські комерційні банки в своїй практиці майже не використовують страхування як спосіб забезпечення повернення позики, посиляючись на низьку платоспроможність страхових компаній України [3].

Хеджування є традиційним методом управління ризиками. Цей метод становить процес укладання угод, прийняття позицій, спрямованих не на отримання додаткового доходу, а на зниження ризику за окремими видами операцій або в цілому за деяким портфелем. Використання технологій хеджування при управлінні кредитними ризиками має на увазі передачу окремої частини кредитного ризику третім особам за допомогою кредитних похідних. Хеджування становить систему економічних відносин учасників фінансового ринку, які пов'язані зі зниженням кредитних та цінних ризиків і досягаються за рахунок одночасності та протилежного спрямування торгових угод на строковому ринку. Інструментом хеджування є інструменти строкового ринку – деривативи. Деривативи – це фінансові інструменти, інвестиційна віддача яких залежить від їх похідних інструментів, тобто їх діяльність залежить від діяльності інших фінансових активів. Існує багато різновидів деривативів, але найбільш привабливими за своїми функціональними можливостями автори вважають кредитні ноти та свопи.

Кредитні ноти – це цінні папери, які банк-емітент випускає паралельно з наданням кредиту своєму позичальнику. Сама кредитна установа не несе жодної відповідальності відносно цієї позики – за всіма зобов'язаннями відповідає компанія, що взяла позику в банку. Емітент же розраховується по кредитних нотах тією мірою, якою позичальник погашає кредит. Кредитні ноти часто порівнюють з єврооблігаціями, але між ними є істотні відмінності.

Кредитні свопи – це похідні інструменти, що дозволяють застрахуватись тільки від небезпеки неповернення позики. Вони дозволяють ефективно перерозподілити ризики, делегувати їх третім особам. З їхньою допомогою успішно досягається мета відокремлення кредитного ризику від грошового потоку, відбувається "поділ" власника активу і власника ризику. Автор також виділяє декілька різновидів кредитних своп-угод: стандартний своп на невиконання зобов'язань, своп на сукупний дохід, коштовний своп на невиконання зобов'язань [4].

Хеджування може бути коротким та довгим. Коротке хеджування – продаж строкових контрактів, а довге – купівля строкових контрактів. Техніка довгого хеджування дає можливість негативних коливань ціни активу. Коротке хеджування сприяє забезпеченню ціни продажу базового активу, який знаходиться у власності продавця [1].

Ще одним зовнішнім методом мінімізації кредитного ризику є метод застави. Застава, як спосіб забезпечення повернення кредиту, означає, що кредитор має право у разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом [5]. Для того щоб застава могла стати реальним забезпеченням повернення кредиту необхідне дотримання низки економічних та юридичних вимог.

До економічних вимог відносяться: правильний вибір об'єкта застави, оцінка її вартості, визначення виду застави, організація, в необхідних випадках, контролю за зберіганням предметів застави.

Юридичні вимоги такі: чітке визначення прав та обов'язків позичальника та банку, правильне оформлення документів відповідно до виду застави, порядок реєстрації та зберігання документів щодо застави.

Основною вимогою до вибору виду майна як застави є рівень його ліквідності. Найбільш ліквідним об'єктом, що має найвищий рейтинг якості, є грошові кошти (готівка та залишки коштів на строкових депозитах). Але для того щоб залишки коштів на рахунках можна було прийняти як заставу, потрібно, щоб ці рахунки були відкриті в тому ж банку, що надає позику.

У разі визначення якості таких об'єктів застави, як товарно-матеріальні цінності (готова продукція, напівфабрикати, виробничі запаси), можна користуватися більш широким набором критеріїв. До них відносяться: швидкість реалізації, відносна стабільність ціни, легкість оцінки, довготривалість зберігання, ступінь морального зношення, можливість страхування. Крім того, для даних цінностей як об'єктів застави важливо визначити режим зберігання та використання [3].

Реалізація предмета застави, на який звернене стягнення, провадиться шляхом його продажу з публічних торгів, при цьому початкова ціна предмета застави визначається в порядку, встановленому договором. Якщо звернення стягнення здійснюється за рішенням суду, суд у своєму рішенні може визначити початкову ціну предмета застави. Та якщо сума, одержана від реалізації предмета застави, не покриває вимоги заставодержателя, він має право отримати суму, якої не вистачає, з іншого майна боржника.

Наступний метод мінімізації, який слід розглянути – порука. За договором поруки, поручитель поручається перед кредитором за виконання боржником свого обов'язку. У свою чергу в разі порушення боржником зобов'язання, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя.

При договорі поруки зобов'язання можуть забезпечуватися як частково, так і у повному обсязі, а поручителем може бути одна особа або кілька осіб. Згідно зі статтею 558 Цивільного кодексу: "поручитель має право на оплату послуг, наданих ним боржникові" [5].

Також більш детально слід розглянути такий метод мінімізації кредитного ризику, як гарантія. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація, тобто гарант, гарантує кредитору виконання боржником свого обов'язку. Обов'язок гаранта перед кредитором обмежується лише сплатою суми, на яку видано гарантію, але у разі порушення гарантом свого обов'язку його відповідальність перед кредитором не обмежується тільки цією сумою.

Гарант має право на зворотну вимогу (регрес) до боржника в межах суми, сплаченої ним за гарантією кредитором. Також гарант може відмовитися від задоволення вимог кредитора, якщо вимоги не відповідають умовам гарантії або якщо вони подані гарантові після закінчення строку дії гарантії. При цьому як і при договорі поруки, гарант також має право на оплату наданих боржникові послуг.

Розглянувши та проаналізувавши класифікації, що пропонують у своїх працях науковці, автор виділив методи мінімізації кредитного ризику, які переважають у більшості класифікацій та згрупував власну, при цьому детально описавши одну з ланок поданої класифікації, таку, як зовнішні методи. Але незважаючи на те, що в даній статті автор розглядає лише зовнішні методи, треба зазначити, що внутрішні методи мінімізації кредитного ризику такі ж важливі як і зовнішні. На нашу думку автора, найбільш ефективними методами із зовнішніх є страхування, застава та гарантія, а з внутрішніх резервування. Найефективнішим із методів автор вважає оцінку кредитоспроможності позичальників. Але все ж таки при видачі кредитів треба використовувати декілька методів зниження кредитного ризику.

Література: 1. Бобиль В. В. Становлення сучасної системи ризик-менеджменту в кредитних установах / В. В. Бобиль // Банківська справа. – 2007. – № 3. – С. 65–76. 2. Шевелева Л. Страхование кредитных рисков / Л. Шевелева // Сборник систематизированного законодательства. – 2005. – № 8. – С. 165–167. 3. Вітлінський В. В. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посібн. / В. В. Вітлінський. – К. : Знання, 2000. – 251 с. 4. Кононов О. Деривативи для кредитних ризиків / О. Кононов // Фінансовий ринок України. – 2008. – № 3. – С. 3–4. 5. Цивільний кодекс України : Закон України за станом на 21.02.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.